

ΑΣΠΑΣΙΑ.

Αἴ! τίς ἡμέρα μᾶλλον τούτης εὐτυχῆς
Ἀνέτειλεν; ὁ Σέξτος ἐγκατέλιπε λοιπὸν
τὴν τῶν εἰδώλων πίστιν; ὁ ἀπίστευτος
Χαρά! Πρὸς τὸν πατέρα τρέχω πάραυτα
τὰ πάντα νὰ μηνύσω· σεῖς δὲ, φίλαι μου,
Ῥόδῳ τοῦ ὑμεναίου ἤδη ψάλλετε.

(Αἱ χριστιαναὶ νεάνιδες ψάλλουν).

Τὴν τύχην δὲν ἐζήλευσα μεγάλων βασιλέων,
οὐδ' ὥς ὁ Κροῖσος εὐτυχῆς ἐπόθησα νὰ γείνω
εἰς τῆς Παρθένου τὸν υἱὸν ἐπίστευσα καὶ ἐλπίζω
ἄγνη νὰ ζήσω· σύζυγον παρόμοιον νὰ λάβω·
ὦ Σέξτε! πόσον σήμερον μοὶ φαίνεται ὥραϊος.
οὐδὲν τοῦ κόσμου στόλισμα πλεότερον σ' ἀρμόζει,
Ὅσον τὸ σύμβολον ἡμῶν, ὃ φέρεις εἰς τὸ στήθος.
τὴν Εὐγενίαν ζηλευτὴν κατέστησας εἰς πάσαι·
καὶ στέμμα μᾶλλον δὲν κοσμεῖ βασιλίσσαν, ὅπσον
κοσμεῖ τὴν φίλην μας αὐτὴς ὁ στέφανος τοῦ γάμου,
Δι' οὗ θὰ στέψῃς τὴν ξανθὴν ὥραιαν κεφαλὴν της,
καλῶν συμβίαν τὴν τὸ πρὶν πίστίν σου ἐρωμένην.
τῆς νύμφης πέπλος ὅμοια ποθῶ νὰ με κοσμήσῃ,
τὴν χεῖρα δ' εἰς χριστιανὸν ὥς σύζυγος νὰ δώσω·
μακρὰν, μακρὰν τῶν ἐθνικῶν ἐπιθυμῶ νὰ ζήσω,
λατρεύουσα τὸν ἐπὶ γῆς θεὸν ἐπιφανέντα,
καὶ σύνθημά μου ἔχουσα «τὰλλήλους ἀγαπᾶτε».

Ι. Φ. ΙΟΥΛΙΟΥ ΣΜΙΤ

ΕΚΘΕΣΙΣ

Περὶ τοῦ σεισμοῦ τοῦ γενομένου τὴν 20 Ἰου-
λίου (1 Αὐγούστου),

μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ

ὑπὸ ΗΡ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ.

Προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως με-
ταβῶς εἰς αὐτοὺς τοὺς σεισθέντας τόπους ἀνα-
λάβω πρῶτην τινα ἐπὶ τοῦ παρόντος διακρίνωσιν
τῶν ἐνεργειῶν τοῦ σεισμοῦ τούτου, ἐπραξα
ταῦτα ἐπὶ μέρους τῆς Φωκίδος συνεπιλαμβάνο-
μένων τοῦ ἔργου καὶ τῶν κυρίων Χρηστομάνου,
Ι. Ζιμβρακάκη καὶ Μουσουλδάκη. Διήρκεσε δὲ ἡ
ἐπὶ τούτῳ εἰς τὰ σεισθέντα χωρία ἀποδημία
μου καὶ ἡ ἐρευνα ἀπὸ τῆς 3 μέχρι τῆς 7
Αὐγούστου, μεταβάντος ἐξ Ἀθηνῶν διὰ Καλα-
μακίου καὶ Κορίνθου εἰς Γαλαξείδιον, Ἰτέαν,
Χρυσὸν καὶ Δελφούς. Ἐπειδὴ δὲ ἐλλειψίς χρό-

νου δὲν επέτρεψε νὰ προπαρασκευάσωμεν καὶ
φέρωμεν πάντα τὰ ἐπιστημονικῶς ἀπαιτούμενα,
ἐλάβομεν μεθ' ἡμῶν μόνον ὅσα τούτων ἀναγ-
κασιότατα. Καὶ ὁ μὲν κύρ. Χρηστομάνος ἐλάβε
μεθ' ἐκυτοῦ, πλὴν ὀργάνων τινῶν χημικῶν καὶ
ἐν φορτίνειον βαρόμετρον, ἐγὼ δὲ ἐν βουρδῶ-
νειον μεταλλικὸν βιρόμετρον, ἐν θερμόμετρον,
καὶ ἐν γωνιόμετρον. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ
ἀμφότεροι μὲν ἐκάμνομεν τὰς βιρομετρικὰς πα-
ρατηρήσεις, ἀλλὰ τὰ ἐκ τούτων ἐξακτέα δὲν
ἐγένεον εἰσέτι δυνατόν νὰ ὑπολογισθῶμεν, καὶ
διὰ τοῦτο ὅσα ἐν ταῖς ἐξῆς ἀναφέρονται τόποις
ὑπὲρ τῆς θαλάσσης τὴν ἐπιφάνειαν ὑψη εἶνε
εἰλημμένα ἐκ προγενεστέρων ὑψομετρήσεων, γενο-
μένων ὑπ' ἐμοῦ τῷ 1862. Αἱ δ' ἐξῆς λεπτο-
μερῶς λεγόμεναι ἰδιόζουσαι τοῦ ἐδάφους κινή-
σεις καὶ οἱ ἀκουόμενοι ὑπὸ γῆν βόρροι ἐν ταῖς
σεισμοῖς τούτοις στηρίζονται εἰς ὅσας ἐγὼ νύκτα
ἐπιστῶν τὴν προσοχὴν ἀντελήφθην ἐν Ἰτέᾳ καὶ
Χρυσῷ, μὴ δυνατοῦ ὄντος τὴν ἡμέραν ἐντρογῶς
νὰ ἀντιλαμβάνηται τις τοιούτων ἀντιλήψεων,
τῶν αἰσθητηρίων προσβαλλομένων συγχρόνως
καὶ ὑπὸ παντοίων ἄλλων προσβολῶν.

Ἐπειδὴ ἐκτενεστέρα ἔκθεσις περὶ τοῦ σει-
σμοῦ τούτου νὰ γραφῇ θέλει εἶναι δυνατόν,
ἀφοῦ λάβωμεν πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ βα-
σιλείου ἀναγραφὰς παρατηρήσεων πολυαρίθ-
μους, ἡ πρῶτα ἔκθεσις θεωρητέα ὡς μερικὴ
τις, καὶ τοὶ ἀκριβεῖς οὐσα ἐν ταῖς καθ' ἑκαστον
αὐτῆς. Δὲν εἶναι δὲ ἔργον τῆς ἀποσταλείσης εἰς
τὰ σεισθέντα μέρη ἐπιτροπῆς νὰ ἐξηγήσῃ τὰς
αἰτίας τοῦ σεισμοῦ, ἢ νὰ προσθέσῃ πρὸς ταῖς
ἤδη ὑπαρχούσας καὶ ἄλλας νέας περὶ τοῦ δει-
νοῦ τούτου τῆς φύσεως φαινομένου ὑποθέσεις,
ἀλλὰ μόνον νὰ ἐκθέσῃ μὲν ἐν τάξει τὰς γενο-
μένας παρατηρήσεις, νὰ παραβάλῃ δ' αὐτάς πρὸς
τε ἀλλήλας καὶ πρὸς ἄλλας, καὶ ἐκ τοῦ ἐξ-
γομένου ἐκ πασῶν νὰ συμπεράνῃ τὰ ἀμέσως ἐξ
αὐτῶν ἐπόμενα συμπεράσματα.

Ἡ μὲν χρονολογία ἐν ταῖς ἐξῆς ἐννεῖται κατὰ
τὸ νεώτερον καλανδᾶριον, τὰ δὲ τῆς θερμοκρα-
σίης κατὰ τὸ Κελσιακὸν θερμόμετρον· ἀρχόμεθα
δὲ τῆς τῶν παρατηρημάτων ἐκθέσεως προτάσ-
σοντες σύντομά τινα περὶ αὐτῆς τῆς χώρας ἣν
εἶδομεν.

Πρὸς νότον τοῦ μεγάλου καὶ περὶ τοὺς 8,000
πόδας Παρισιακοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἀσβεστολιθικοῦ
ὄρους Παρνασσοῦ διατείνει βαθεῖα ἡ διαρρέομένη
ὑπὸ τοῦ Πλειςτοῦ κοιλάς. Τὸ ποτάμιον δὲ τοῦτο
διαβαίνειν παρὰ τὰ νοτιοδυτικὰ τῶν Δελφῶν καὶ

καὶ τοῦ Χρυσοῦ φέρεται διὰ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τοῦ Κριταίου πεδίου παρὰ τὸ Ξηροπήγαδον, ἕωσ' ὅσον χύνεται εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἰτέας. Ἀλίπεδον δὲ παρεμφερὲς πρὸς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος, τοῦ Φαληρέως καὶ τοῦ Ἀργούς, ἀπὸ τῆς Ἰτέας ἀρχόμενον καὶ κατὰ μικρὸν γινόμενον ἀνωφερὲς ἐκτείνεται πρὸς βορρᾶν ἐπὶ μίαν ὥραν ἕωσ' ὅσον ἀπολήγει βορειοδυτικῶς μὲν ὡς κοιλὰς κατὰ τὴν Ἀμφισσαν, βορειοανατολικῶς δὲ κατὰ τὸ Χρυσόν, καὶ συναντῶν τὴν πετρώδη ἐκεῖ ὄρεινὴν ἀποβάλλει ἣν τέως εἶχεν ὄψιν.

Υψηλότερον δὲ κεῖνται τῆς ἐπιφανείας τῆς παρακειμένης θαλάσσης ἡ μὲν Ἰτέα 2 ἕως 7 πόδας Περραικούς, ἡ δὲ πρὸς βορρᾶν αὐτῆς πεδιάς κατὰ τὸ μείναν αὐτῆς 30, τὸ δὲ Χρυσόν κατὰ μὲν τὸ πρότερον κάτω καφφενσίον 516, κατὰ δὲ τὸ ἄνω Κεφαλάριον 820, οἱ δὲ Δελφοὶ κατὰ μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ 1785, κατὰ δὲ τὴν Κασταλίαν 1667, κατὰ δὲ τὴν Παναγίαν 1555, κατὰ δὲ τὸ νεκροταφεῖον 1804, κατὰ δὲ τὸ στάδιον 1996. ἡ δὲ ὑπεράνω καὶ πρὸς δυσμὰς τοῦ σταδίου πετρώδης κορυφὴ ὑψοῦται ὑπὲρ τῆς θαλάσσης τὴν ἐπιφάνειαν 2.143 πόδας, ὁ δὲ ὑπὸ τὸ Χρυσόν καὶ πλησίον τοῦ Πλειστοῦ βράχος 500 περίπου, τὸ δ' ἐν τῇ ἀνατολικῇ πεδιάδι Ξηροπήγαδον 73. Ἡ δὲ πεδιάς περιορίζεται ἐκ δυσμῶν μὲν ὑπὸ τῶν προπόδων τῆς Γκιόνης, ἐκ βορρᾶ δὲ καὶ τῶν βορειοανατολικῶν ὑπὸ τῶν τοῦ Παρνασσοῦ, ἐξ ἀνατολῶν δὲ ὑπὸ τῶν γυμνῶν τῆς Κίρφεως (Δελφίνης) κορυφῶν. Ἡ δὲ πόλις Γαλαξείδιον, πρὸς νότον τῆς Ἰτέας καὶ ὅλως ἐπὶ πετρώδους κειμένη ἀσβεστολιθικοῦ ἐδάφους οὐδαμοῦ ὑψοῦται μέχρι 100 ποδῶν.

Συνέβη δὲ ὁ ὀλέθριος οὗτος σεισμὸς, ὁ τοσαύτας ἐπενεγκὼν καταστροφὰς τῇ πρώτῃ τῆς αὐγούστου 1870, ἡμέρᾳ δευτέρᾳ, ἡγουν τῇ 20 Ἰουλίου κατὰ τὸ παλαιὸν καλανδᾶριον. Κατὰ χρόνον δὲ Ἀθηναίων ἀστρονομικῶς προσδιορισθέντα, ἐγένοντο ὁ μὲν πρῶτος σφοδρότατος συντιναγμὸς τῇ πρώτῃ τῆς πρώτης αὐγούστου, ὥρα 2 λεπ. 40, ὁ δὲ δεύτερος τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μετὰ μεσημβρίαν, ὥρα 1, λεπ. 33, 3. Πάντες δ' οἱ ἔπειτα συμβάντες ἀναρίθμητοι σεισμοί, ὧν πολλοὶ ἦσαν καὶ σφοδροί, δὲν εὖρον πλέον ὑπόλοιπόν τι νὰ καταστέψωσιν οὔτε δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τοὺς πρώτους ἐκείνους. Ὁ πρῶτος δὲ συντιναγμὸς ἐγένετο 4 ἡμέρας καὶ 4 ὥρας μετὰ τὴν πανσέληνον.

Παραβαλλόμενος δὲ ὁ σεισμὸς τοῦ 1870 πρὸς σεισμούς τινας τῆς Ἑλλάδος, περὶ ὧν πολλὰ ἐγὼ ἠρεύνητα, ἡγουν πρὸς τὸν τῆς Ἰδρας (γενόμενον τῷ 1837), τὸν τῶν Θεβῶν (τῷ 1853), τὸν τῆς Κορίνθου (τῷ 1858), τὸν τοῦ Αἰγίου (τῷ 1861) τὸν τῆς Κεφαλληνίας (τῷ 1867), καὶ τὸν τῆς Λευκάδος (τῷ 1869), ἴσιν γῆς ἔκτασιν σείσας καὶ τὰς αὐτὰς ἐπενεγκὼν καταστροφὰς, οὐδὲν τι ἰδιάζον μόνῳ αὐτῷ ἐμφανίζει, καθ' ὃ ἄχρη τοῦδε περὶ αὐτοῦ γινώσκωμεν. Οὔτε συνέβη δὲ μεμονωμένως ὁ σεισμὸς οὗτος, ἀλλὰ μετ' ἄλλους, σείσαντας ἀλλαχόθι καὶ γῆν καὶ θάλασσαν, οὐ πολλῷ πρότερον προσηγηθέντας αὐτοῦ, διότι συχνοὶ ἐν γένει οἱ σεισμοὶ ἐν ταῖς χώραις ταύταις. Ἐκ τῶν ἀναγεγραμμένων μοι δὲ τούτων ἀναφέρω ἐνταῦθα τοὺς ἐξῆς μόνον, παραλείπων τοὺς πρὸ αὐτῶν.

1870, Κατὰ Φεβρουάριον καὶ τοὺς ἐξῆς μῆνας μέχρις Ἰουλίου, σεισμοὶ ἐν Ἰστορίᾳ.

» Τῇ 24ῃ Ἰουνίου, ὥρα 6 μ. μ. σφοδρὸς σεισμὸς ἐν Αἰγύπτῳ, Ἀραβίᾳ, Συρίᾳ, Ἑλλάσσονι Ἀσίᾳ, Ἑλλησπόντῳ, Κρήτῃ, Κυκλάσι νήσοις πάσαις, Ἀττικῇ καὶ Πελοποννήτῳ· ἐν Ἀθήναις δὲ τοσοῦτον σφοδρὸς ἦτον ὁ σεισμὸς οὗτος ὥστε ἐνιαχοῦ ἐστάθισαν ὥρολόγια ἐκκρεμισφώρα.

» Τῇ 11ῃ Ἰουλίου, πρῶτα, ὥρα 3 1/2, λίαν σφοδρὸς σεισμὸς ἐν Μυτιλήνῃ καὶ Σμύρνῃ.

» Τῇ 25ῃ Ἰουλίου καὶ ἐξῆς μέχρι τῆς 28, μεγάλοι σεισμοὶ κατὰ τὸν Καύκασον.

Ἀμέσως δὲ πρὸ τοῦ τῆς Φωκίδος σεισμοῦ ἐγένοντο τῇ μὲν 30 Ἰουλίου ἀσθενεῖς τινές τοῦ ἐδάφους κινήσεις, τῇ δὲ 31, ἑσπέρας, ὁ πρῶτος τῶν ἰσχυροτέρων σεισμῶν, ἐπαισθητὸς πανταχοῦ, μεθ' ὃν ἐπακολούθησαν ἄλλοι ἀσθενέστεροι, ἕωσ' αὐτῇ αὐγούστου συνέβη ὁ δεινότατος ἐκεῖνος συντιναγμὸς. Τοῦ καιροῦ δὲ ὁ χαρακτὴρ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἦτον ὁμόφωνος πρὸς τὸ ἐνταῦθα κλίμα, οὐδὲν ἑκτακτον φαινόμενον ἐμφανίζοντος. Νοτιοδυτικῶν δ' ἀνέμων καὶ δυτικῶν ἐπικρατούντων, τῶν δ' ἐτρησίων μόλις φηράς τινας πνευσάντων, ἔμενε τὸ βαρόμετρον ὑπὸ τὸ μέσον ὕψος· αἱ ἀπὸ Ἰουλίου δὲ 31 ὑπάρχουσαι κατὰ τὸν ὁρίζοντα ἀραιαὶ καὶ φαειαὶ ἀτμίδες ὅποια δὲν εἶναι ἐνταῦθα σπάνια λυγρὰ ἐπικρατοῦντος, οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀναφοράν πρὸς τὸν σεισμόν.

Ἐπέμενον δὲ αἱ ἀτρίδες αὗται καὶ μετὰ ταῦτα μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς 10 Αὐγούστου καὶ ἔπειτα. Τὸ δ' ἐν Θήρᾳ ἠφαιστειὸν Γεώργιος γεννηθὲν, ὡς γνωστὸν, κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ἰανουαρίου 1866, ἐνήργει κατὰ τὸν Ἰουνίον ἐ. ἐ. συνήθεις αὐτῷ ἐνεργείας. κατὰ τὰ μέσα δὲ Ἰουνίου ἐ. ἐ. οἱ παρατηρηταὶ τῆς μεταβάσεως ἐκεῖσε αὐστριακῆς κορβέττης *Ρέκας*, πολυτίμους σπουδὰς αὐτοῦ σπουδάσαντες, υπελόγησαν μὲν εἰς 24 ὥρας 200 ἐκρήξεις αὐτοῦ, ἀλλὰ τὴν ἠφαιστείον τοῦτο οὕτως ἐνεργεῖ ἀπὸ 5 ἥδη ἑτῶν, οὐδεμίαν ἔχον ἀποδεικτὴν ἀναφορὰν πρὸς σεισμούς, οἵτινες συμβαίνουσιν ὅπως καὶ πρότερον, καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐρᾷ ἅπασαν τὴν γῆν· διότι σεισμὸς μὲν εἶνε καθολικὸν τοῦ πλανήτου φαινόμενον, ἠφαιστεῖον δ' ἐκρήξεις μερικόν. —

Περὶ δὲ τοῦ πλήθους τῶν καταστροφῶν, περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς ὅλης σεισμείσης χώρας καὶ περὶ τοῦ κέντρου τοῦ σεισμοῦ τούτου, ἀκριβῶς νὰ ἀποφανθῶμεν δὲν θυνάμεθα εἰσέτι, διότι πολλαὶ ἀπαιτοῦνται εἰς τοῦτο πληροφορίαι, τὰς ὁποίας εἰς τῆς Κυβερνήσεως τὰς προσπάθειας θέλομεν πάντες μετ' οὐ πολλῷ χρεωστέϊ. Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲ, πιθανόν πως καθ' ὥσιν αἱ ἐκ τῶν ἐφημερίδων εἰδήσεις, τὸ μὲν ὅτι κέντρον τοῦ σεισμοῦ τούτου ἦτον ὁ Παρνασσός, ὑπ' αὐτὸν δηλονότι ἐνεργησάσης τῆς σεισμολόγου αἰτίας, τὸ δὲ ὅτι τῆς Φωκίδος καὶ Αἰολίδος πόλεις καὶ χωρία κατεστράφησαν περισσότερον, τὸ δὲ ὅτι ἐκεῖ μᾶλλον κινουσι τὸν οἶκτον ἡμῶν ἢ μεγάλη τῶν θανατωθέντων πλήθος καὶ ἡ ἐτι μείζων τῶν πληγωθέντων. Καθολικώτερα μὲν ἦτον ἡ καταστροφή τῆς Κερκυλλήνης τῷ 1867, ἀλλ' ὅμως δὲν εἶναι ἡ τῆς Φωκίδος μικρότερα τῆς τῶν Θηβῶν, οὔτε τῆς Κορίνθου. Καὶ ἵστανται μὲν ἐτι ὄρθισι οἰκίαι τινές, ὡς λέγουσι καὶ αἱ ἐφημερίδες, ἀλλ' εἰς τοσοῦτον κινδυνώδη εἶνε κατὰστασιν, ὥστε δὲν εἶνε πλέον κατοικηταί, καὶ ἀνάγκη νὰ κρημνισθῶσιν. Εἰς μόνον δὲ τὸ Βαλαξείδιον δύνανται νὰ ἐπιδιορθωθῶσι τινες τῶν μετὰ προσσχῆς ἐκτισμένων αἱ τῆς Ἰτέας δὲ, τοῦ Χρυστοῦ καὶ τῶν Δελφῶν, καθ' ἃ εἶδομεν καὶ ἡμεῖς, ἀνάγκη ἐκ νέου νὰ κτισθῶσι πᾶσαι.

Μεταβαίνοντες νῦν εἰς τὰ καθ' ἕκαστον τῶν ὅσων ἀντελήφθημεν κατὰ τὴν αὐτοψίαν ἡμῶν ταύτην, κρίνομεν καλὸν, κατὰ χρονολογικὴν τάξιν νὰ διαλάβωμεν περὶ αὐτῶν.

Τὴν πρωίαν τῆς 4ης Αὐγούστου ρηθίσαντες εἰς Κόρινθον, εἶδομεν ὅτι οὐδεμίαν τῶν ἐν αὐτῇ οἰκιῶν ἦτο βεβλαμμένη. Ἐμάθομεν δὲ, ὅτι οὔτε

ἐν Πάτραις, οὔτε ἐν Αἰγίῳ, οὔτε ἐν Μεγασπηλαίῳ, οὔτε ἐν Καλαβρύτοις ἐπήνεγκε φθορὰν οὐδεμίαν ὁ σεισμὸς οὗτος, καὶ τοὶ σφοδρῶς σεισας καὶ τὰ μέρη ταῦτα. Τὰ πρὸς βορρᾶν δὲ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ὄρη, Κορομπίλιον, Ἐλικῶν, Παρνασσός, Γκιόνα, δὲν περιφαίνοντο σαφῶς, ἕνεκα τῶν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ῥηθισῶν ἀρκιῶν καὶ φαιῶν ἀτρίδων. Περὶ τὴν 4ην δὲ ὤραν ρηθίσαντες εἰς Ἰτέαν διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου Καρτερίας, εἶδομεν αὐτὴν μὲν σύμπασαν κατακεκρημνισμένην, τοὺς δὲ κατοίκους διαμένοντας μεταξὺ ἐρειπίων ἢ εἰς στανδοπαγεῖς τινὰς καὶ ἀθλίως παρὰ τὴν ἀκτὴν καλύβας. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ξυλίνη προκυρία ἦτο βεβλαμμένη τὸ δ' ἡμισυ αὐτῆς συνιζήμενον καὶ ἀποκεκινημένον. Μόλις δ' ἀποβάντες εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ ἠκούομεν συχνὰς βρόμους ὑπογείους, ἡσθάνομεθα δὲ καὶ σεισμούς, ὅτε μὲν ἀσθενεῖς, ὅτε δὲ ἰσχυροὺς, ὧν ὀλίγοι διήρχοντο πλέον τῶν 3 δευτερολέπτων. Ἡ πικρία δὲ εἶχε πολλὰς πάθαι σχισμὰς, παραλλήλους μὲν πᾶσας πρὸς τὴν ἀκτὴν, οὐδεμίαν ὁμῶς μεγάλην. Καὶ ἡ πρὸς ἀνατολὰς δὲ καὶ βορρᾶν τῆς Ἰτέας πεδιάς εἶχε ῥήγμα-α, ἀλλ' ὁμῶς οὐδ' ἑνὶ αὐτῆς τοσοῦτον πολλὰ καὶ μεγάλη, ὅσα καὶ ὅποια ἡ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Αἰγίου πεδιάς τῆς Ἀχάας τῷ 1861 μηνὶ Δεκεμβρίῳ. Οὔτε δὲ ἀστεροειδεῖς σχισμαὶ τοῦ ἐδάφους, οὔτε ἐκρητίζενοις ἐξ ἁμμου κρητῆρις παρετρῶντο ἐν τῇ πεδιάδι ταύτῃ, ὅπου ἐντε Καλαβρία τῷ 1783 καὶ ἐν Αἰγίῳ τῷ 1861.

Ἐν τῇ πεδιάδι δὲ ταύτῃ, 200 μὲν βήματα πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἰτέας, 500 δὲ πρὸς βορρᾶν τοῦ αἰγιαλοῦ παρασκευάσαντες τὴν νυκτερινὴν ἡμῶν κατασκήνωσιν ἐπὶ μικροῦ τινος καὶ μόλις 3 μέτρα ὑψηλοῦ λόφου, καὶ ἐν συκεῶνι μὲν, ἀλλ' ὁμῶς ἐν ὑπὸ ἔθρῳ, ἠκούομεν τοὺς ὑπογείους βρόμους, ἡσθάνομεθα δὲ καὶ τοὺς τεισμούς, ἐξακολουθοῦντας ἀνευ μεγάλων διαλειμμάτων, ὧν ὁμῶς πλείστους τῶν ἀσθενεστέρων δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν ἕνεκα τοῦ σφοδροῦ ἀνέμου καὶ τοῦ πέντοίου θορύβου. Καὶ ὁμῶς πάλιν ἀπὸ τῆς 6ης μόνον ὥρας μέχρι τῆς 6ης 1/2 τῆς ἑσπέρας ἠδυνήθημεν νὰ ἀριθμήσω 8 σφοδροὺς ὑπογείους βρόμους καὶ σεισμούς· πάντως δὲ ἐξάκις πλείονας πρέπει νὰ συνέβησαν κατὰ τὸ βραχὺ τοῦτο τοῦ χρόνου διάστημα. Νυκτὸς δὲ γενομένης καὶ κοπασάντων τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς σμαραγῆς τῆς θαλάσσης, ἠκούομεν καὶ ἡσθάνομεθα πολλῷ πλείονας τοὺς βρόμους καὶ τοὺς σεισμούς. Καὶ τοὶ δὲ αἰθρίου ὅλως ὄντος τοῦ οὐρανοῦ, ὑπῆρχον δ-

πισθεν τοῦ Παρνασσοῦ νέφη βροντησικέραυνα καὶ ἤστραπτεν ἐκεῖ μέχρι τῆς 9 ὥρας. Εἶχον δ' ἀπὸ τῆς 1 Αὐγούστου ἀρχίσει εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα τὰ τοιαῦτα νέφη τοῦλάχιστον κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης πρώτην φοράν μετὰ παρέλευσιν πολλοῦ χρόνου εἶδομεν ἐν Ἀθήναις νὰ ἀστράπτῃ πρὸς βορρᾶν, ἠκούσαμεν δὲ καὶ βροντὴν ὁμοίως δὲ καὶ τὴν 2 καὶ 3 καὶ τὴν 6 Αὐγούστου εἶδομεν ἀστραπὰς κατ' ἐκεῖνο τοῦ ὀρίζοντος τὸ μέρος.

Ὁ δ' ἀνὴρ ἦτο μὲν καυματώδης καὶ θλιπτικός τῇ αἰσθήσει, καὶ τοι ἀνέμου πνέοντος· ἡ θερμοκρασία δ' αὐτοῦ ἦτον ἡλίου δύοντος 32 βαθμῶν Κελσιακῶν. Ἐκ τῶν γενομένων δὲ σεισμῶν ισχυρότεροι ἦσαν ὁ τῆς 7 ὥρ. καὶ 39 λεπτῶν, καὶ ὁ τῆς 8 ὥρ. καὶ 52 λ. Μετὰ τὴν 8 καὶ $1\frac{1}{2}$ ἡρίθμησα ἐγὼ εἰς ἡμίσειαν ὥραν 17 βρόμους καὶ σεισμούς. Τὴν πρώτην δὲ μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὥραν, τῆς σελήνης δυσάτης, καὶ ἡρέμου ὄντος τοῦ αἵματος, κατακείμενος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς γῆς ἀπὸ τῶν νοτιοδυτικῶν πρὸς τὰ βορειανατολικά, προσεῖχον ἐπὶ ἀκριβεῖ παρατηρήσει ἐπὶ 60 ὅλας λεπτά, καὶ, παραλείπων πλείστους τῶν ἀσθενεστέρων, ὅτε διηνεκῶς τοῦ ἐδάφους τῆς γῆς σεισμένου καὶ ἡσυχίας μὴ ὑπαρχούσης ἐντελούς, ἠδυνήθην κατὰ τὸ βραχὺ τοῦτο χρονικὸν διάστημα νὰ ἀκούσω καὶ ἀναγράψω 71 βρόμους ὑπογείους, ὧν τοῖς 16 ἐπηκολούθησαν καὶ σεισμοὶ ισχυροί. Λογισομένων λοιπὸν 80 τοῦλάχιστον κατὰ πᾶσαν ὥραν, ἐξάγεται, ὅτι ἐν Ἰτέᾳ τὴν 4 Αὐγούστου, ἐπομένως τὴν 4 ἡμέραν μετὰ τὸν καταστρεπτικὸν ἐκεῖνον τιναγμὸν, ἐγένοντο 1920 βρόμοι μετὰ καὶ ἄνευ σεισμῶν μὴ λογισομένων τῶν ἀσθενεστάτων τοῦ ἐδάφους κινήσεων. Ὁ ἐλάχιστος οὗτος ὕψος τῶν φαινομένων τοῦ πάθους τούτου τῆς γῆς τὴν 4 Αὐγούστου ἐπιβεβαιῶν ὅσα ἔλεγον οἱ ἐκεῖ κάτοικοι, ὅτι διηνεκῶς ἐμυκάτο καὶ ἐσειέτο ἡ γῆ, ὥστε, τῆς ἡμέρας συνισταμένης ἐξ 86,400 δευτερολέπτων, οὐδαμῶς ὑπερβάλλει τις λέγων, ὅτι 10,000 ἕως 20,000 βρόμοι καὶ σεισμοὶ ἐγένοντο ἐν Ἰτέᾳ τῇ 4 Αὐγούστου. Καὶ ἐν Πειραιεὶ δὲ καὶ ἐν Ἀθήναις ἠσθάνετο ὅστις προσεκτικὸς καὶ παρατηρητικὸς τῶν τοιούτων τῆς φύσεως φαινομένων, ὅτι ἀδιαλείπτως ἐκινεῖτο τῆς γῆς τὸ ἔδαφος πρὸς τινὰς κινήσεις.

Τὴν 4 δ' ὥραν τῆς πρωῆς τῆς 5 Αὐγούστου ἔπαυσα νὰ ἀριθμῶ τὰ τοιαῦτα, καὶ προσεῖχον ἤδη εἰς τὰ ἰδιόζοντα τῶν βρόμων τούτων καὶ τῶν κινήσεων τοῦ ἐδάφους. Ἡσθάνομην λοιπὸν,

ὅτι οἱ βρόμοι καὶ οἱ τοῦ ἐδάφους κραδασμοὶ ἀπὸ βορρᾶ ἤρχοντο, οὐχὶ ὅμως καὶ μετὰ πάσης σαφηνείας, διότι οἱ πλείστοι τῶν σεισμῶν τούτων ἦσαν τυμπανῖται, ἤγουν κάθετοι καὶ ἐπ' ἐλάχιστον διήρχουν. Τῶν βρόμων δὲ οἱ μὲν ἦσαν ἀσθενεῖς ὥστε πόρρωθεν ἤρχοντο, ὅμοιοι πρὸς τυμπανισμὸν τυμπάνου ἐν μεγάλῃ ἀποστάσει καὶ βραδέως κρουομένου· οἱ δὲ ὁμοιάζον πρὸς πόρρωθεν ἀκουόμενον πυροβολισμὸν κανονίου, παρακαλουθούμενον ὑπ' ἡχοῦς ἀπλῆς ἢ διπλῆς, καὶ παρεμφορῶς πρὸς βροντὴν σώματος κυλινδομένου. Ἐν γένει δὲ οἱ βρόμοι οὗτοι ἦσαν ἱκανῶς διάφοροι πρὸς τοὺς τῶν ἡφαιστείων, ὁποῖους ἐγὼ ἤκουον κατὰ τε τὴν ἔκρηξιν τοῦ Οὐεσσουίου, καὶ ἐν Θερᾷ ὁμοίως δὲ διάφοροι ἦσαν καὶ πρὸς τοὺς βρόμους ὅσους ἐγὼ ἐν Πικερμίῳ τῷ 1860 ἤκουον τὴν νύκτα μᾶλλον ἢ τὴν ἡμέραν ἐκ τοῦ Πεντελικοῦ καὶ τοῦ Ἰμμητοῦ ἐρχομένων. Συνέβαινον δ' ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ταῦτα ἐν Ἰτέᾳ οὕτω πως· κατὰ πρῶτον ἠκούετο ἐξαίφνης βόμβος, ἐπὶ 3 ἕως 4 δευτερόλεπτα ἐλασσούμενος· εὐθὺς μετὰ τοῦτον ἤρχιζε τρόμος τοῦ ἐδάφους, μεθ' ὃν διὰ μιᾶς εἴπετο ἀνωθησις κατὰ μέγιστόν τινα ὅρον, ὃν παρεκλούθουν πολλὰς βραχεῖς τινὲς τοῦ ἐδάφους κραδασμοί, μεθ' οὗς ἐπὶ 3 ἕως 6 δευτερόλεπτα ἠκούετο ἐξ ἀνατολῶν καὶ ἐκ τῶν νοτιανατολικῶν ἡ πόρρω ἐκείνη κυλινδομένη ἡχώ, περὶ ἧς εἶπον μικρὸν πρότερον. Ἀπ᾽ δὲ μόνον ἠιθάνθη σφοδρὸν σεισμόν ἄνευ βρόμου οὐδενός.

Διαμενόντων δ' ἡμῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λόφου ἐν τῷ συκεῶνι ἐγένετο κατὰ τὴν νύκτα ταύτην 5 Αὐγ., πρωῆς, ὥρα 1, λεπτ. 2 καὶ $1\frac{1}{2}$ σεισμὸς τοσοῦτον σφοδρὸς, ὥστε ἐπάρκει αὐτὸς μόνος χωρίον ὁλόκληρον νὰ καταστήσῃ ἀκατοίκητον, καὶ πολλῶ σφοδρώτερος τῶν ὧν ἐγὼ ἀπὸ 25 ἡτῆ ἐτῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς ἠιθάνθη καὶ ἀνέγραψα. Προηγῆθη δὲ τοῦ σεισμοῦ τούτου μυκηθμὸς ὑπόγειος, ὅμοιος πρὸς βροντὴν μετὰ τὸν ὁποῖον εὐθὺς ἐπῆλθεν ὁ σεισμὸς τυμπανίτης, ἤγουν σφοδρόταται κινήσεις τοῦ ἐδάφους πρὸς τὰ ἄνω καὶ πάλιν πρὸς τὰ κάτω. Μερικωτέρας δὲ παρατηρήσεις ἐπ' αὐτοῦ νὰ κάμω δὲν ἦτο δυνατόν, διότι μόλις ἐπὶ δύο ἢ τρία δευτερόλεπτα διήρκεσε, ἅμα δὲ ἔπαυσε νὰ σείηται τὸ ἔδαφος σεισμὸν τηλικούτον, καὶ ἠκούσθησαν βρόμβοι μὲν κύμινσις τῆς παρὰ τὴν ἀκτὴν θαλάσσης, κρυγαὶ δὲ γοεραὶ τῶν κατασφραγισθέντων πάλιν τῆς Ἰτέας κατοίκων, δοῦπος δὲ τῶν ἐρειπίων τοῦ παρακειμένου χωρίου, συγκατακρημνισμέ-

νων τελείως. Μόλις δὲ πάλιν καὶ τούτων παρελθόντων, καὶ ἠκούσθη ἐπὶ 8 ἔως 9 δευτερόλεπτα δοῦπος διαρκῆς πετρῶν καταπεσοῦσων καὶ κυλινδομένων ἀπὸ τῶν ἐκεῖ ὀρέων καὶ ὑψωμάτων μέχρι τῆς πεδιάδος καὶ τῆς θαλάσσης. Καὶ τούτου δὲ παρελθόντος κατεπρόδιδε τὴν διαρκούσαν ἔτι τῆς γῆς κίνησιν τὸ τῶν μεγάλων τοῦ συκεῶνος φύλλων ψθύρισμα, ὑπ' οὐδενὸς πνεύματος τότε πρὸς ἀλλήλα συγκρουομένων. Ἐν γένει δὲ, οὐδεὶς ἕτερος τῶν σεισμῶν, ὅσους ἐπὶ 3 ἡμέρας ἐκεῖ διαμείναντες ἡσθάνθημεν, ἦτο τοσοῦτον δεινός, ὅσον ἐκεῖνος. Ὅσα δὲ μετ' αὐτὸν μέχρι τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου συνέβησαν φαινόμενα, ἦσαν ἐκ τῶν συνήθων.

Τοῦ ἀτμοπλοίου δὲ Ναυπλίας τὴν νύκτα ἀφικουμένου, ἀπεπλεύσαμεν δι' ἰστιοφόρου ἀκατίου αὐτοῦ εἰς Γαλαξειδίον πάντες οἱ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως συναποσταλέντες, ἐρθιάσαμεν δὲ περὶ τὴν 8ην τῆς πρωίας ὥραν. Πλεόντων δ' ἡμῶν ὁ μὲν οὐρανὸς ἦτον αἶθριος, ἐπεκράτει δὲ σχεδὸν γαλήνη. Καὶ ἐνόσω μὲν ἡμεῖθα μακρὰν τοῦ Γαλαξειδίου, προσέχοντες ἠκούομεν βρόμους ὑπογείους ἡσθανόμεθα δὲ καὶ σεισμούς, οὐχὶ ὁμῶς καὶ ὅτε ἐπλησιάζομεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην· ἀμφοτέρω δὲ τὰ φαινόμενα ἡσθανόμεθα πάλιν, ἀφοῦ ἀπέβημεν εἰς τὴν ξηρὰν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοσοῦτον σφοδρὰ, ὅσον ἐν Ἰτέα. Ἐπαθε δὲ πολλὰ ἡ πολις αὕτη ὑπὸ τοῦ σεισμῶ καὶ ἔως πολλῶ πλειότερα ἢ τῷ 1861, μηνὶ Δεκεμβρίῳ. Καὶ ἴσταντο μὲν ὀρθαὶ αἱ πλεῖσται τῶν αὐτῆς οἰκιῶν, ἀλλ' ὁμῶς πλεῖσται ἦσαν βεβλαμμέναι καὶ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις μὴ κατοικηταί.

Εὐτυχῶς δὲ ἡ θάλασσα ταύτην τὴν φεραν δὲν ἐπέδραμεν, ὅπως δεινότατα τῷ 1861, οὐδ' ἐπήνεγκε συμφορὰς ὅπως τότε. Οἱ κάτοικοι δὲ διέμενον οἱ μὲν ἐν ταῖς ἀγυαῖς, οἱ δὲ παρὰ τὸν αἰγιαλόν, οἱ δὲ ἐν τοῖς πλοίοις. Τοῦ ἐδάφους δὲ τῆς γῆς αἱ σχισμαὶ ἦσαν συχναί, τινὲς μὲν μεγάλαι, ὧν τινὲς δὲ μεγαλείτεραι καὶ τῶν τῷ 1861 γενομένων, τινὲς δὲ διερχόμεναι δι' οἰκιῶν ἐχώρουν καὶ προσωτέρω.

Ὁ πρὸς τὸ νότιον δ' ἄκρον τῶν ὄρων ἀσβεστολιθικὸς βράχος ἔφερε πολλαχοῦ στενὰς τινὰς διαρρώγας, καὶ πιθανὸν εἶναι, ὅτι ἔπαθεν ἰζήμα ὁ παρὰ τὸν βράχον τοῦτον αἰγιαλός. Ἰζήμα δὲ πάντως ἔπαθε καὶ ἡ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἰτέας ἀμμώδης ἀκτὴ. Περὶ τὴν 11ην δ' ὥραν τῆς πρωίας ἐπανελθόντες εἰς τὸ ἀτμόπλοιον Ναυπλίαν ἠκούσαμεν ἐν αὐτῷ πολλάκις βρόμους ὑπογείους· ἡσθάνθημεν δὲ καὶ τρόμους τοῦ πλοίου

ὑπὸ σεισμῶν. Ἐν τούτοις ἠύχθη ἄνεμος νοτιοδυτικός, ὁ αἰγιαλός δὲ ὁ πρὸς ἀνατολὰς καὶ παρὰ ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ Πλειστοῦ εἶχε παραδόξως προσειλημμένον χροῶμα ξανθόν, ὅπερ ἐλέγετο ὅτι τῇ 3ῃ ἤδη αὐγούστου ἤρχισεν νὰ προσλαμβάνη. Τὸ ξανθὸν τοῦτο τοῦ αἰγιαλοῦ ρεῦμα στραφέν ἔπειτα πρὸς δυσμὰς κατεξάνθησε τὴν θάλασσαν ἐπὶ ἐν τετραγωνικὸν μίλιον θαλάσσιον. Περὶ τὴν 2αν δ' ὥραν μ. μ., τῆς θερμοκρασίας οὔσης βαθμῶν 34, 5 Κελσιακῶν, ἀνεχωρήσαμεν πορευόμενοι ἐφ' ἡμίωνων πρὸς τὸ Χρυσὸν διὰ τῆς πεδιάδος. Ὁ ἄνεμος ἐν τούτοις ἔγεινε λίαν δυνατὸς καὶ ταραχώδης, αἱ ἡμίονοι δὲ συνηθίσασαι ἤδη τὸν σεισμόν, οὐδεμίαν ἐφαίνοντο πλέον δίδουσαι εἰς αὐτὸν προσοχὴν, καὶ μόνον ὁσάκις ἠκούετο ἰσχυρὸς βρόμος ὑπόγειος, ἐστρεφον πρὸς τὰ πρόσθεν τὰ ὦτα αὐτῶν. Κατὰ τὸ δεύτερον δὲ πετρώδες ἀκρωτήριο τὸ πρὸς δυσμὰς τῆς λεωφόρου, ἐκεῖ ὅπου κάμπτεται πρὸς ἀριστερὰν ἡ ὁδὸς πρὸς τὸ Χρυσόν, πέτραι πολλαί, ἐκ τῶν ἄνω κατακρημνισθεῖσαι ἐκάλυπτον μέρος αὐτῆς. Διὰ τοῦ δάσους δὲ τῶν ἐλαιῶν ἐλαύνων, παρετήρησα, ὅτι οὐδαμῶς ἐθορυβοῦντο ὑπὸ τῶν συγνῶν τῆς γῆς βρόμων καὶ τῶν σεισμῶν οὔτε τέττιγες ἐν τοῖς ἄγρμασιν αὐτῶν οὔτε ἀκρίδες, οὔτε πτηνὰ ἐωθινὰ. Δύο δὲ κενῶν δεξαμενῶν, αἳ εἶδον καθ' ὁδόν, ἡ μὲν δὲν ἦτο βεβλαμμένη, ἡ δὲ πρὸς βορρᾶν ἐκείνης, καὶ τοι μόλις ἓνα πόδα ὑψηλότερα τοῦ ἐδάφους ἦτον ὅλως κατεστραμμένη. Τῶν δένδρων δὲ οὐδὲν ἦτο καταπεπτωχὸς οὔτε ἄλλως οὔτε χασμάτων τῆς γῆς ἕνεκα, ὁποῖόν τι πολλαχοῦ παρετήρησα τῷ 1861 ἐν Ἀχαΐᾳ. Τὴν 3ην δ' ὥραν μ. μ. συνέβη πάλιν σεισμὸς δυνατὸς, ὃν ἐν τοῖς ἀποτελέσμασιν αὐτοῦ παρετηρήσαμεν, διότι πρὸς δυσμὰς ἡμῶν κατὰ τὴν Ἀμφισσαν εἶδομεν ἐξαίφνης καταπίπτουσας πέτρας μεγάλας ἀφ' ἐνὸς τῶν ἐκεῖ ὀρέων. Ἐγεινε δὲ τοῦτο πρὸς νότον καὶ πλησίον τοῦ χωρίου Σερνικάκι ὅπερ ὀλίγον ἦτο βεβλαμμένον ὑπὸ τοῦ σεισμῶ τῆς 1ης Αὐγούστου. Περὶ τὴν 3ην δ' ὥραν ἐρθιάσαμεν εἰς τὰ δυτικὰ τοῦ Χρυσοῦ. Μέρος τῆς πρὸς τὰ ἄνω ὁδοῦ αὐτοῦ ἦτο πλήρες μεγάλων πετρῶν καστανοχρόων· αὐτὸ δὲ τὸ Χρυσόν ἦτο κατὰ μέγα μέρος κατεδαφισμένον ὑπὸ τοῦ σεισμῶ καὶ ὅλως κατηρημωμένον καὶ ἄβητον. Οἱ ἄνθρωποι δὲ διέμενον εἰς τοὺς κήπους καὶ ὑπὸ τὰς ἐλαίας· ἡ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως δ' ἀποσταλείσα αὐτοῖς ξυλεία καὶ αἱ σκηναὶ δὲν εἶχον εἰσέτι φθάσει. Ἡμῶν δὲ ἡ σκηνὴ ἐστήθη πρὸς βορρᾶν τοῦ Χρυσοῦ ἐπὶ πετρώ-

δους τινὸς ὑψώματος, περὶ τοὺς 820 πόδας ὑψηλοτέρου τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἐξ οὗ ἐβλέπομεν πέραν τῆς Πελοποννήσου τὰ ὄρη, τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, τὴν Γκιόναν, τὸν Παρνασσὸν καὶ τὴν Κίρριν, κειμένην πρὸς νότον τοῦ Παρνασσοῦ καὶ χωριζομένην ἀπ' αὐτοῦ διὰ τῆς διαρρέομένης ὑπὸ τοῦ Πλειστοῦ βαθείας κοιλάδος, ἀπὸ τοῦ ὑψώματος δὲ τούτου ἐβλέπομεν σήμεπαν τὸ κατεστραμμένον Χρυσὸν τὰς ἀπὸ ὕψους 1000 μέχρι 1200 ποδῶν, ὑπὲρ τῆς θαλάσσης τὴν ἐπιφάνειαν πρὸς τὰ βορειανατολικά ἀπορράγεισας καὶ καταπεσοῦσας μεγάλας πέτρας, καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ἡμῶν κλιτύος τῆς ὄρεινῃς παρὰ τὴν Κίρριν ἀποκυλισθέντας λίθους, ἅπερ πάντα τῇ 1ῃ Αὐγούστου συνέβησαν. Τὸ ἐν τῇ γειτονεῖᾳ δ' ἡμῶν πρὸς ἀνατολὰς Κεφαλαίριον ἔρρεεν ἔτι ἄφθονον, ὅπως καὶ πρότερον, ἔχον θερμοκρασίαν βαθμῶν 17, 8 Κελσιακῶν. Ὑπήγαμεν δὲ καὶ εἰς τὰ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Χρυσοῦ πρηνῇ πεδίᾳ, ἅτινα συνεστῶτα ἐξ ἐρυθρᾶς γῆς, εἶναι οὕτως εἰπεῖν κατεσπαρμένα ἐξ ὑπερτελλόντων σκοπέλων ἀσβεστολιθικῶν καὶ ἐκ ῥαχάδων. Τοιαύτης δ' ὥσεως εἶνε καὶ ἡ περίχωρος τοῦ Χρυσοῦ, πετρῶν ὅλη καὶ τροχαλιά, πρὸς νότον τοῦ Παρνασσοῦ προκειμένη. Ὁ σεισμὸς δ' οὕτως σφοδρῶς σείσας χωρίον συνεστῶς ἐξ ὅλως ἀσυνέκτων εὐκίλως διεσάλευσεν αὐτὸ ὥς δεικνύουσι τοῦτο καὶ τὰ αὐτόθι ῥήγματα Πανταχοῦ δὲ ἐν τῇ Χρυσῷ καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ κατέπεσαν καὶ κατεκυλίσθησαν πέτραι μεγάλαι, π. χ. καθ' ἅπαν τὸ μέχρι Δελφῶν διάστημα. Ἐν τῷ πεδίῳ δὲ τῷ πρὸς τὰ βορειανατολικά τοῦ Χρυσοῦ ὑπῆρχον μέγα πλῆθος χαρμάτων ἐκπληκτικῶν τινὰ τούτων μετρήσας εὗρον ἔχοντα πλάτος 1, 50 μέτρου βάθος δὲ 1 μέτρου. Τὰ πλείστα δ' αὐτῶν ἦσαν ἤδη προσκεχωσμένα ἐξ ἐρυθρᾶς γῆς ὑπῆρχον δὲ καὶ τινὰ, ὧν τὸ βάθος ἦταν 3 ἕως 5 μέτρων, καὶ ἄλλα ἴσως πολλὰ βαθύτερα.

Περὶ τῶν γενομένων δ' ἐν τῷ μεταξὺ σεισμῶν, ἀκριβεῖς παρατηρήσεις δὲν μοι ἦτο δυνατόν νὰ κάμνω διότι παντοειδεῖς θόρυβοι ἐκώλυον πᾶσαν λεπτὴν ἀντίληψιν. τῶν δυσπαρατηρήτων ἐξηκολούθουν δὲ νὰ γίνωνται βρόμοι καὶ σεισμοί, μὴ διαλείψαντες οὐδέποτε ἐπὶ πλείονα λεπτά, ὥστε ἀπὸ τῆς 3 1]2 ὥρας μέχρι τῆς 8ης ἡδυνήθην νὰ ἀριθμήσω μέχρις 100, παραλείψας τοὺς ἀσθενεστερούς. Μετὰ τὸ μεσονύκτιον δὲ ἐξῆλθον τῆς σκηνῆς, ὅπως ἐν ὑπαίθρῳ κατακεκλιμένος ἐπὶ πέτρας πλατείας δυνήθω νὰ κάμω ἀκριβεῖς παρατηρήσεις. ἀλλ' οὔτε ὁ ἀὴρ ἦτον ἥρεμος,

οὔτε αἱ μεγάλαι τῶν κυνῶν καὶ τῶν ὄνων φωναὶ διέλειπον, ὥστε μόνων τῶν μεγαλειτέρων ἐνεργειῶν τοῦ σεισμοῦ ἡδυνήθην νὰ ἀντιληφθῶ. Ἡρίθμησα λοιπὸν εἰς 60 λεπτά 46 βρόμους, ὧν τοῖς 16 ἐπηκολούθησαν καὶ σεισμοὶ ἰσχυροί. Ἐάν δὲ θέσωμεν, ὅτι κατὰ πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας ταύτης συνεβαινεν 60 τοῦλάχιστον, ἐξάγομεν, ὅτι τὴν πέμπτην αὐγούστου ἐγένοντο 1440.

Τῇ δὲ πρώτῃ τῆς 6 Αὐγούστου ὥρα 2α ἐγενετο πάλιν σεισμὸς δυνατός, ὅστις ὁμως δὲν κατεκύλισε καὶ πέτρας ἀπὸ τῆς ὄρεινῃς. Ἀνέφελος δ' ἦτον ἡ νύξ αὕτη καὶ οὐδαμοῦ τοῦ ὀρίζοντος ἥστραπτε. Τῶν ὑπὸ γῆν δὲ βρόμων ἡ ἡχώ ἤκούετο ἀπὸ δυσμῶν, ἥτοι ἀπὸ τοῦ χωρίου ἅπου ἡ Γκιόνα· οἱ ὑπὸ σεισμοῦ ὁμως κραδασμοὶ τοῦ ἐδάφους ἐφαίνοντο οἱ πλείστοι ὥς νὰ εἶχον διεύθυνσιν ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν.

Τῇ αὐτῇ δ' ἡμέρᾳ, σαββάτῳ, 6 Αὐγ., ἅμα τοῦ ἡλίου ἀνατελλάντος, ἀνῆλθομεν ἔφιπποι εἰς Δελφοὺς, πορευόμενοι πρὸς ἀνατολὰς διὰ τῆς πολλυχῶς ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ προσχωσθείσης ὁδοῦ. Ὅπου δὲ πρὸς δυσμὰς ἀρχίζει τὸ χωρίον τοῦτο ὑπάρχει πεδίον ἐφ' οὗ ἄλωνες, καὶ πλησίον αὐτῶν νεκροταφεῖον. Ἐνταῦθα δὲ ἐπὶ γυμνῶν πετρῶν, καὶ εἰς τὰς καυστήρας τοῦ ἡλίου ἀκτίνας ἀνευ οὐδεμιᾶς σκέπης ἐκτεθειμένοι διέμενον πάντες οἱ δυστυχεῖς τῶν Δελφῶν κάτοικοι· ἐκεῖ κατέκειντο καὶ πολλοὶ τετραυματισμένοι, εἰς λυπηροτάτην κατάστασιν, μάλιστα δὲ γυναῖκες καὶ παιδία· μόλις εἶχον μανδήλια νὰ σκεπάζωσι καὶ τὸ προσωπὸν των ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἐν τόπῳ ὅλως ἀδένδρῳ. Ὁ πρὸς ἀνατολὰς δὲ πλησίον τῆς Παναγίας ἐλαιὼν δὲν ἦτο προσιτός, ἀδιαλείπτως ἐπαπειλουμένης πετρῶν καταπτώσεως καὶ κατακυλίσεως ἀπὸ τῆς ὄρεινῃς. Οἱ Δελφοὶ δὲ ἦσαν, ὅπως τὸ Χρυσόν, κατεστραμμένοι ὅλως καὶ ἐρείπίων ἐντελής· ὁ, τι δ' αὐτῶν ἴστατο ἔτι ὄρθιον, ἦτον ἄχρηστον πλέον καὶ ἀπρόσιτον ἔνεκα καὶ τῶν προσκεχωσμένων ὁδῶν. Ἀπὸ τῶν δυτικοτέρων δὲ τῶν ἀποτόμων Φαιδριάδων ἀπορράγεισαι πέτραι δεινόταται καὶ καταπεσοῦσαι κατεκυλίσθησαν παρὰ τῷ Σταδίῳ, καὶ ἄλλα πάλιν κολοσσαῖαι ἐξ ὕψους ἑκατοντάδων ποδῶν ἀποκοπεῖσαι ἐκ δυσμῶν τῆς παρὰ τῇ Κασταλίᾳ φάραγος, κατέπεσαν μεταξὺ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῶν Δελφῶν καὶ τοῦ ρεύματος τῆς Κασταλίας, καὶ κυλινδόμεναι δὲν ἤγγιζαν μὲν οὐδεμίαν τῶν οἰκιῶν, κατέρριψαν ὁμως λεύκας καὶ ἐλαίας, ἕωσοῦ ἐστάθηναι εἰς τὸ παρὰ τῇ Παναγίᾳ ρεῦμα. Τὰ δὲ ἀνασκαφέντα μέρη τοῦ ναοῦ

ἦσαν ἐν μέρει προσκεχωσμένα ὑπὸ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ σεισμοῦ τούτου καὶ ἐν λυπηρᾷ καταστάσει, οἱ τοῖχοι ὁμῶς τῶν ἐπιγραφῶν ἴσταντο ἔτι, βεβλαμμένοι μικρὸν τι μόνον κατὰ τὸ δυτικὸν αὐτῶν μέρος. Νὰ ἴδωμεν δὲ καὶ τὰ ὑψηλότερα μέρη καὶ βορειότερα τῶν Δελφῶν, τὴν Πύρναν ἑηλαδὴ καὶ τὴν Κασσοτίδα, ἦτον ἀδύνατον, ἕνεκα κινδύνου ἐξ ἐπαπειλουμένης πτώσεως πετρῶν. Καὶ τοι δὲ ἐξακολουθούντων τῶν σεισμῶν, ἀποτολήσαντες ἐπλησιάζαμεν τὴν Κασταλίαν, ὑπάρχουσαν εἰς θέσιν πασῶν κινδυνωδεστάτην νῦν. Καὶ ἦτο μὲν ἡ πρὸς αὐτὴν διάβασις ὅλως προσκεχωσμένη ὑπὸ κολοσιαιῶν πετρῶν, ἠδυνήθημεν ὁμῶς ταχέως υπερβάντες ταύτας, νὰ ἴδωμεν ἐκ τοῦ πλησίον τὴν ἀρχαίαν τῆς Κασταλίας λεκάνην. Τὸ ὕδωρ δὲ αὐτῆς, περιβαλλόμενον ὑπὸ μεγάλων πετρῶν, ἐν μέρει δὲ καὶ προσκεχωσμένον, ἦτο θαλερὸν καὶ καστανόχρουν, ἐνῶ περαιτέρω πρὸς νότον διαυγές καὶ ἀφθονον ἔρρεεν ἐκ τεχνικοῦ ὑδραγωγείου, ἔχον θερμοκρασίαν βαθμῶν 15, 8. Τὸ δὲ περὶ τὴν Κασταλίαν γειτόνημα θέλει εἶσθαι ἴσως διὰ παντὸς κατεστραμμένον, διότι πολλὰ θέλουσιν ἔτι πέσει ἐκ τῆς ὀρεινῆς πέτραι ὑπὸ τῶν συχνῶν τούτων σεισμῶν, μάλιστα δὲ ἀφοῦ ἀρχίσωσιν αἱ βροχαί.

Ἐκ τῆς Κασταλίας δὲ κατέβημεν διὰ τοῦ ἐλαιῶνος εἰς τὸ ὅλως καταστραφέν μοναστήριον τῆς Παναγίας. Πέτραι μέγισται διεληθῆσαι ἐκ τῶν ἄνω κατακυλινδόμεναι εἶχον τὸ μὲν ἄλσος κατφυλακισμένον, τὰ δὲ δένδρα αὐτοῦ καταπεθραυσμένα. Καὶ σχίσματα δὲ γῆς εἶδομεν ἐνταῦθα, δὲν ἦσαν ὁμῶς καὶ μεγάλα. Ἐκ τοῦ μοναστηρίου δὲ τούτου νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ὁδοπορίαν μας καὶ μέχρι τῆς ἐπίσης κατεστραμμένης Ἀραχόβης, δὲν επέτρεπε πλέον ἡμῖν ὁ χρόνος. Ἐπαναστρέψαντες λοιπὸν, ἠκούσαμεν πάλιν τοὺς κλαυθμοὺς καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν δυστυχῶν κατοίκων τῶν Δελφῶν, καὶ ἐπανήλθομεν εἰς Χρυσόν, ἀδιαλείπτως αἰσθανόμενοι βρόμους καὶ σειμούς. Περὶ τὴν μεσημβρίαν δὲ ἐφθάσαμεν εἰς Ἰτέαν, πρὶν δὲ ἀποβῶμεν τῶν ἡμιόνων, ἐγένετο πάλιν σειμὸς ποσοῦτον ἰσχυρὸς, ὥστε ἠσθάνθημεν αὐτὸν καὶ ἐπ' αὐτῶν ἔτι ὄντες, ἔπεσαν δὲ πάλιν καὶ πέτραι ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς Ἰτέας. Ἡ θάλασσα δὲ ἡ παρὰ τὴν ἀνατολικὴν αὐτὴν ἀκτὴν εἶχεν ἔτι ὕπερ ἐν ταῖς ἡγουμέναις εἶπον χρῶμα, ὁ δὲ κύριος Χρηστομάνος ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ, ὅπως ἐξετάσῃ αὐτὸ χημικῶς ἐν Ἀθήναις. Περὶ τὴν 3ην δ' ὥραν ἐπέ-

βημεν ἐπὶ τῆς Καρτερίας, ἱσταμένης ἐν θαλάσσιον μίλιον ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, ἔπου πάντες ἠσθάνομεθα τοὺς ὑπὸ σεισμῶν τιναγμοὺς τοῦ πλοίου. Περὶ λύχνων δ' ἀράς, ἐφθάσαμεν εἰς Κόρινθον, καὶ περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 7 Αὐγούστου εἰς Ἀθήνας.

Ἡ ἐκθεσις αὕτη θεωρητέα ὡς πρόδρομὸς τις ἄλλης μεζονος πραγματείας, γραφθεσομένης ἐν γαῖνῃ καὶ δευτέρα ἀποστολὴ ἐπὶ ἐρευνήσει τῶν φαινομένων τοῦ σεισμοῦ τούτου.

Ἀθήνησι, 1870, Αὐγούστου 14.

ΑΜΕΡΙΚΟΣ ΒΕΣΠΟΥΚΙΟΣ.

Ἡ δικαία ἐκτίμησις μεγάλων ἀνδρῶν ἀργεὶ πολλάκις λίαν καὶ κατ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς ἡμετέρους χρόνους, καθ' οὓς εὐκόλον εἶνε νὰ ἐρευνήσωμεν τὰ κατορθώματα αὐτῶν. Δικαιούμεθα λοιπὸν διὰ τοῦτο νὰ θαυμάζωμεν ἐὰν εἰς προτέρους χρόνους οὐδὲν ἦτο συνηθέστερον ἢ κατ' ἀρχὰς ὑπερτίμησις, εἴτα δὲ περιφρόνησις καὶ πολλάκις μόλις μετὰ παρέλευσιν αἰώνων δικαία ἐκτίμησις;

Ἀφοῦ ὁ Χριστόφορος Κολόμβος ἀνεκάλυψε τὴν ἡπειρον, ἣν κατ' ἀρχὰς αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐξέλαβεν ὡς ἄλλο τι παρ' ὅ,τι πραγματικῶς ἦτο, ἤρχισαν νὰ γίνωνται συχνοὶ πλῆθες πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς δυτικῆς ὁδοῦ τῶν Ἰνδιῶν καὶ ὁμῶς παρῆλθον δεκαετηρίδες μεχρὶ τοῦ ἀναγνωρίσωσιν] οἱ τότε, ὅτι ἀνεκαλύφθη οὐχὶ παραλία τις τῶν Ἰνδιῶν, ἀλλὰ νέα ἡπειρος. Πρὸς τοῦτοις ὁ Κολόμβος ἐκτενεῖς πληροφορίας ἔδωκεν εἰς μόνην τὴν ἰσπανικὴν κυβέρνησιν, τῆς ὁποίας συμφέρον ἦτο νὰ μὴ γίνῃ παγκοίνως γνωστὴ ἡ σπουδαία ἀνακάλυψις. Μόνον δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κολόμβου κατώρθωσεν ὁ Βαλδουὰς νὰ προχωρήσῃ διὰ ξηρᾶς μέχρι τῆς περαυσιανῆς παραλίας καὶ ὁ Μαγελλάνος νὰ διέλθῃ τῇ 1519 τὴν ὁδὸν, τὴν φέρουσιν τὸ ὄνομά του καὶ τότε μόλις κατενόησαν οἱ ἄνθρωποι περὶ τίνος ἐπράκειτο καὶ τί πράγματι ἀνεκάλυψαν οἱ ῥηθέντες καὶ ἄλλοι, ὡς ὁ Καρόλος καὶ Καθώτας. Ἐγνώρισαν ἰδηλαδὴ ὅτι εὑρέθη ὅλως νέα ἡπειρος, ἥτις ἔπρεπεν ἄλλως πως νὰ ὀνομασθῇ καὶ οὐχὶ Δυτικαὶ Ἰνδίαι. Ἐὰν ἔτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16ου αἰῶνος ἦτο γενικῶς γνωστὸν ὅτι ὁ Κολόμβος ἀνεκάλυψε νέαν ἡπειραν δὲν θὰ ἐβλέπομεν τὸ ὄνομα Ἀμερικὴ ἐπὶ τῶν χαρτῶν, ἀλλὰ Κολομβία.

Ὁ Ἀμερικὸς Βεσπούκιος γεννηθεὶς τὴν 9